ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

УДК 373.2.011.3-051:001.895

Наталія МИКОЛЕНКО,
вихователь-методист закладу
дошкільної освіти № 12 «Ромашка»
м. Ніжина

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА ЯК ВАЖЛИВОГО ЧИННИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ, РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ОСВІТНІХ ІНІЦІАТИВ, ТВОРЧОГО ТА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Анотація

У статті розкрито сутність інноваційної культури педагога як важливої складової його професійної компетентності та необхідної умови забезпечення якісної дошкільної освіти. Обґрунтовано актуальність формування готовності педагогічних працівників до сприйняття, упровадження та творчого використання інноваційних підходів, технологій і методик в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Визначено основні складові інноваційної культури педагога: мотиваційну, когнітивну, діяльнісну, творчу та рефлексивну. Розкрито роль інноваційної культури у реалізації сучасних державних освітніх ініціатив, компетентнісного, діяльнісного, дитиноцентричного та інклюзивного підходів. Охарактеризовано можливості використання LEGO-технологій, проєктної, ігрової, дослідницької та інтерактивної діяльності в розвитку творчого потенціалу, самостійності, пізнавальної активності й ключових компетентностей дошкільників.

Ключові слова: інноваційна культура педагога, дошкільна освіта, професійна компетентність, інноваційні технології, якість освіти, компетентнісний підхід, дитиноцентризм, LEGO-технології, проєктна діяльність, творчий розвиток, дошкільник.

Постановка проблеми

Сучасний етап розвитку дошкільної освіти характеризується динамічними змінами в змісті, формах та підходах до організації освітнього процесу. Перед закладами дошкільної освіти постає завдання забезпечення якісної, доступної, безпечної та дитиноцентричної освіти, спрямованої на всебічний розвиток дитини, формування її життєвих навичок і компетентностей. Закон України «Про дошкільну освіту» визначає дошкільну освіту як процес і результат всебічного розвитку, виховання, навчання та соціалізації дітей, а якість дошкільної освіти пов’язує з відповідністю результатів навчання і компетентностей вихованців державному стандарту [1].

Базовий компонент дошкільної освіти визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку і орієнтує педагогів на створення умов для її активного розвитку та самореалізації [2].

Реалізація цих завдань значною мірою залежить від професійної компетентності педагога, його готовності до змін та здатності використовувати сучасні педагогічні технології. Сьогодні вихователь має бути не лише носієм педагогічних знань, а й активним учасником інноваційних процесів, здатним до професійного пошуку, творчого переосмислення педагогічного досвіду та впровадження нових форм взаємодії з дітьми.

Як зазначає Л. Козак, готовність педагога дошкільної освіти до інноваційної діяльності передбачає не тільки володіння відповідними знаннями та вміннями, а й сформованість мотивації та здатності до проєктування й технологізації педагогічного процесу [3, с. 111–115].

Отже, формування інноваційної культури педагога є важливою умовою підвищення якості освітнього процесу та забезпечення гармонійного розвитку особистості дошкільника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблема інноваційної діяльності педагога та його професійної готовності до впровадження педагогічних нововведень знайшла відображення в працях вітчизняних науковців. Теоретичні засади педагогічної творчості, професійної майстерності та особистісного розвитку педагога висвітлено у працях І. Беха, І. Зязюна, С. Сисоєвої та інших дослідників.

Питання підготовки педагогів дошкільної освіти до інноваційної діяльності досліджує Л. Козак, яка наголошує на значенні проєктувального компонента в структурі інноваційної діяльності педагога та його впливі на ефективність педагогічного процесу [3, с. 110–117].

І. Дичківська розглядає інноваційну діяльність педагога як складний процес, пов'язаний із професійним саморозвитком, творчим пошуком та використанням нових педагогічних ідей [4, с. 179–184].

Сучасні дослідження також акцентують увагу на психологічних умовах упровадження освітніх інновацій у дошкільній освіті. О. Канарова підкреслює необхідність психологічного супроводу дітей у процесі інноваційної діяльності та значення творчого середовища для розвитку особистості дошкільника [5, с. 205–209].

Водночас проблема формування саме інноваційної культури педагога як системної характеристики його професійної діяльності потребує подальшого теоретичного осмислення та практичного узагальнення.

Метою статті є обґрунтування значення інноваційної культури педагога як важливого чинника забезпечення якісної дошкільної освіти, реалізації сучасних державних освітніх ініціатив та створення умов для творчого й гармонійного розвитку особистості дошкільника.

Виклад основного матеріалу

Інноваційна культура педагога є складною інтегрованою характеристикою його професійної діяльності, яка виявляється у готовності сприймати нові педагогічні ідеї, аналізувати їх, творчо адаптувати до освітнього процесу та оцінювати результати впровадження.

Інноваційна діяльність не повинна зводитися до механічного використання нових технологій. Її сутність полягає в усвідомленому виборі педагогом найбільш доцільних методів і прийомів відповідно до освітньої мети, вікових та індивідуальних особливостей дітей.

На думку Л. Козак, інноваційна діяльність педагога дошкільної освіти пов'язана з його здатністю проєктувати педагогічний процес, що забезпечує технологізацію освітньої діяльності та підвищує її ефективність [3, с. 111–114].

Інноваційну культуру педагога можна розглядати як сукупність взаємопов'язаних складових: мотиваційної, когнітивної, діяльнісної, творчої та рефлексивної.

Мотиваційна складова передбачає позитивне ставлення педагога до змін, прагнення до професійного розвитку та усвідомлення необхідності постійного вдосконалення.

Когнітивна складова охоплює знання про сучасні педагогічні технології, освітні концепції, методики та форми організації діяльності дітей.

Діяльнісна складова проявляється в практичній готовності педагога застосовувати інноваційні технології та адаптувати їх до конкретних умов закладу дошкільної освіти.

Творча складова характеризується здатністю педагога створювати нові педагогічні ідеї, авторські завдання, ігри, освітні проєкти та нестандартні способи розв'язання педагогічних ситуацій.

Рефлексивна складова полягає в здатності аналізувати власну професійну діяльність, визначати її результативність та коригувати подальшу роботу.

Саме поєднання цих складових забезпечує перехід педагога від простого використання готових методик до творчої інноваційної діяльності.

Важливим орієнтиром інноваційної діяльності є положення Базового компонента дошкільної освіти, відповідно до якого освітній процес має спрямовуватися на формування компетентностей дитини через її активну діяльність, взаємодію та практичний досвід [2].

Закон України «Про дошкільну освіту» також наголошує на необхідності створення безпечного, здорового та інклюзивного освітнього середовища, у якому враховуються індивідуальні особливості, потреби та можливості кожної дитини [1].

У цьому контексті інноваційний педагог виступає не лише організатором освітньої діяльності, а партнером дитини. Він створює ситуації, у яких дошкільник може самостійно досліджувати, експериментувати, висловлювати припущення, ставити запитання та знаходити власні способи розв'язання проблем.

Одним із перспективних напрямів інноваційної діяльності є використання **LEGO-технологій**. Методичний посібник «Шість цеглинок» орієнтує педагога на використання коротких ігрових вправ із шістьма LEGO-цеглинками для розвитку пізнавальних і соціальних умінь дітей [6, с. 4–7].

Застосування LEGO-конструювання створює умови для розвитку просторового та логічного мислення, уваги, пам'яті, дрібної моторики, творчої уяви та комунікативних навичок. Особливу цінність має можливість інтегрувати LEGO із різними освітніми напрямами.

Наприклад, під час конструювання дитина може створити певний об'єкт, назвати його, описати, порахувати кількість використаних деталей, визначити їхній колір і форму, придумати історію або спільно з іншими дітьми створити сюжетну композицію. Таким чином, одне завдання може поєднувати мовленнєвий, сенсорно-пізнавальний, соціальний та художньо-творчий розвиток.

Важливим напрямом сучасної інноваційної діяльності є також **навчання через гру**. Дослідження LEGO Foundation наголошують на значенні гри як середовища, у якому дитина може бути активною, творчою, залученою до взаємодії та самостійного пошуку [7, с. 5–10].

Саме тому педагогічна інновація в дошкільній освіті має бути тісно пов'язана з грою, дослідженням та практичною діяльністю.

Не менш значущою є **проєктна діяльність**. Її використання сприяє формуванню в дітей уміння працювати разом, планувати власну діяльність, домовлятися, розподіляти ролі та відповідальність, презентувати результат.

Л. Козак зазначає, що проєктне навчання створює умови для формування готовності майбутніх педагогів до інноваційної діяльності та забезпечує можливість технологізації освітнього процесу [3, с. 111–117].

В умовах закладу дошкільної освіти проєкт може бути присвячений природі, родині, рідному місту, безпеці, здоров'ю, культурі та традиціям. Важливо, щоб дитина була активним учасником проєкту, а не лише виконавцем завдань педагога.

Важливе місце у формуванні інноваційної культури педагога посідають **дослідницькі технології**. Експериментування дозволяє перетворити дитину на активного дослідника навколишнього світу.

Педагог може створювати проблемні ситуації та ставити перед дітьми запитання: «Як ти думаєш, що станеться?», «Чому це відбулося?», «Як можна перевірити?», «Що зміниться, якщо…?».

Такий підхід формує пізнавальну активність, уміння висувати припущення, спостерігати, зіставляти та робити елементарні висновки.

Особливого значення набуває **дитиноцентричний підхід**. Інноваційна культура педагога проявляється не в кількості використаних технологій, а у здатності бачити за кожною технологією конкретну дитину, її потреби, можливості, інтереси та індивідуальний темп розвитку.

У сучасному освітньому середовищі дитина має право на власну думку, вибір, помилку та пошук. Саме тому педагог має створювати атмосферу психологічної безпеки, у якій дошкільник не боїться висловлювати припущення та експериментувати.

Інноваційна культура особливо важлива в умовах **інклюзивної освіти**. Сучасний педагог має володіти навичками адаптації завдань, використовувати різні способи подання інформації та створювати умови для участі кожної дитини в спільній діяльності.

Важливим напрямом формування інноваційної культури є **методична робота з педагогічними кадрами**. Ефективними формами такої роботи можуть бути творчі групи, семінари-практикуми, педагогічні майстерні, майстер-класи, методичні квести, професійні челенджі, взаємовідвідування освітніх заходів та презентації педагогічного досвіду.

Особливу роль відіграє практична спрямованість методичної роботи. Педагог має не лише отримати інформацію про нову технологію, а й випробувати її, адаптувати до власної діяльності, проаналізувати результат та поділитися досвідом із колегами.

Отже, методична робота має формувати культуру професійного пошуку, у якій педагог не боїться пробувати нове, аналізувати власні помилки та створювати власні педагогічні рішення.

Важливою характеристикою інноваційної культури є також **рефлексія**. Після використання нової технології педагог має відповісти на низку запитань: чи досягнуто поставленої мети; як діти сприйняли завдання; чи були вони активними; які труднощі виникли; що необхідно змінити наступного разу.

Саме рефлексія дозволяє перетворити окремий педагогічний експеримент на професійний досвід.

Інноваційна культура педагога безпосередньо впливає на якість освітнього середовища та результати розвитку дошкільників. Вона сприяє створенню умов для розвитку самостійності, ініціативності, творчості, пізнавальної активності, комунікативних умінь та соціальної компетентності дітей.

Висновок

Отже, інноваційна культура педагога є важливою складовою його професійної компетентності та одним із чинників забезпечення якості дошкільної освіти.

Установлено, що інноваційна культура охоплює мотиваційну, когнітивну, діяльнісну, творчу та рефлексивну складові, які забезпечують готовність педагога до професійних змін, педагогічного пошуку та творчого використання сучасних освітніх технологій.

Формування інноваційної культури сприяє реалізації компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, дитиноцентричного та інклюзивного підходів, визначених сучасною державною політикою у сфері дошкільної освіти [1; 2].

Застосування LEGO-технологій, проєктної, ігрової, дослідницької та інтерактивної діяльності створює широкі можливості для розвитку пізнавальної активності, творчості, самостійності, комунікативних умінь та соціального досвіду дошкільників.

Важливо підкреслити, що справжня інноваційність педагога полягає не в кількості використаних технологій, а в їх педагогічній доцільності та результативності. Інновація має бути засобом розвитку дитини, а не самоціллю.

Формування інноваційної культури педагога має стати одним із пріоритетних напрямів методичної роботи закладу дошкільної освіти. Створення умов для професійного пошуку, творчої самореалізації, обміну досвідом та педагогічної рефлексії сприятиме підвищенню професійної майстерності педагогів і, як наслідок, забезпеченню якісної дошкільної освіти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні практичного інструментарію діагностики рівнів сформованості інноваційної культури педагогів закладів дошкільної освіти та визначенні ефективних моделей її розвитку в системі методичної роботи.

Список використаних джерел

1. **Про дошкільну освіту** : Закон України від 06.06.2024 № 3788-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3788-20. Офіційний текст Закону

2. **Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція** : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21. Офіційний текст Базового компонента

3. Козак Л. Формування готовності майбутніх педагогів дошкільної освіти до інноваційної діяльності на засадах проєктного навчання. **Неперервна професійна освіта: теорія і практика.** 2021. № 3. С. 110–117. DOI: 10.28925/2311-2409.2021.3510. Повний текст статті

4. Дичківська І. Інноваційна діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у контексті методології синергетичного підходу. **Педагогічна освіта: теорія і практика.** 2016. Вип. 21, ч. 2. С. 179–184. Повний текст публікації

5. Канарова О. В. Важливість психологічного супроводу дітей дошкільного віку у процесі впровадження освітньої інноваційної діяльності. **Інноваційна педагогіка.** 2022. Вип. 54, т. 1. С. 204–208. DOI: 10.32782/2663-6085/2022/54.1.39. Повний текст статті

6. Рома О. **Шість цеглинок : методичний посібник.** Київ : The LEGO Foundation, 2018. 35 с. Методичні матеріали «Шість цеглинок»

7. Jensen H., Pyle A., Zosh J. M. та ін. **Фасилітація гри: мистецтво та наука про залучення дітей дошкільного віку до навчання через гру.** The LEGO Foundation, 2019. 23 с. Повний перелік рекомендованої літератури та матеріалів LEGO Foundation

8. **Гра по-новому, навчання по-іншому : методичний посібник.** Упоряд. О. Рома. Київ : The LEGO Foundation, 2018. 44 с. Методичний посібник